

NATIONAL GEOGRAPHIC TV'DE YAYIMLANAN "VİRÜS AVCILARI" BELGESELİNDE PANDEMİNİN SUNUMU

Dr. Öğr. Üyesi Gökçen ÇIVAŞ¹

ÖZ

Bu makale, National Geographic TV tarafından üretilen ve Kasım 2020 tarihinde ilk gösterimi yapılan "Virüs Avcıları" belgesel filminde pandemi olgusunun nasıl ele alındığı ve sunulduğu sorularına yanıt aramaktadır. İnsan ve çevre sağlığını tehdit eden olaylar gibi kriz anlarında toplumların konu hakkında bilgi edinme ve gelişmeleri takip etme ihtiyacı artar. 2019'un Aralık ayından itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisinde de toplumlar geleneksel kitle iletişim araçlarını ve sosyal medya ağlarını yoğun bir şekilde takip etmiştir. Bu durum, özellikle geleneksel kitle iletişim araçlarının pandemi ile ilgili içeriklere yayın akışlarında yer vermeleri sonucunu doğurmuştur. National Geographic TV'nin resmi web sitesine göre, "Virüs Avcıları", kültür, hastalık ve çevre arasında bağlantı kuran bilim insanlarıyla yaptığı görüşmelerle küresel sağlık krizlerine sebep olan örüntüleri keşfediyor." Makale, bu yaklaşımın pandemiye bir bilgi nesnesi haline getirirken filmin inşa ettiği söylemler aracılığıyla küresel sağlık krizlerine neden olan örüntüleri keşfetmeyi ne ölçüde başardığını araştırmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, Teun Adrian van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, filmde yaban hayatı ile insan etkileşiminin artmasının pandemilerin temel nedeni olarak sunulduğu, ancak insan-doğa etkileşiminin artışına neden olan unsurların sorunsallaştırılmadığı görülmüştür. Sonuç olarak filmin, gelecekteki pandemilerin engellenmesi için insan-doğa etkileşiminin azaltılmasının bir gereklilik olduğu söylemini üretmekten öteye gidemediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Pandemi, Belgesel Film, National Geographic TV, Söylem Analizi.

PRESENTATION OF THE PANDEMIC IN THE DOCUMENTARY "VIRUS HUNTERS" BROADCAST ON NATIONAL GEOGRAPHIC TV

ABSTRACT

This article aims to answer the questions of how the pandemic phenomenon was handled and presented in the documentary "Virus Hunters", produced by National Geographic TV and was released in November 2020. The COVID-19 pandemic has increased the public's use of traditional mass media and social media. This tendency of the public towards mass media has resulted in the inclusion of pandemic-

¹Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, gokcencivas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2708-3198

related contents by traditional mass media in their broadcast streams. According to National Geographic TV's official website, "Virus Hunters" explores the patterns that cause global health crises through interviews with scientists that are connecting the dots on culture, disease and the environment. The article examines to what extent this approach has achieved to explore the patterns that cause global health crises through the discourses the film has constructed while the pandemic has become an object of knowledge. In this direction, the Critical Discourse Analysis method of Teun Adrian van Dijk was used in the study. As a result of the analysis, it is determined that an increase in the interaction between wildlife and humans is presented as the main cause of pandemics and that the reduction of human-nature interaction is asserted as a necessity to prevent future pandemics.

Keywords: COVID-19, Pandemic, Documentary Film, National Geographic TV, Discourse Analysis

Extended Summary

In times of international crisis, extraordinary situations and events like large natural disasters, threats to human and environmental health, communication, is of great importance. Mass media plays a vital role in the distribution of up-to-date information and to meet the needs of the public as well as providing an interesting insight into the most effective way to manage the crisis.

In December 2019, following the epidemic spread of a new strain of the corona virus originating from the city of Wuhan in China, the World Health Organization (WHO) defined the new coronavirus epidemic as a pandemic on March 11, 2020. Mass media became significant in bringing to light the atmosphere of crisis the whole world had become inflicted by.

Throughout the pandemic process, people have been turning to mass media as a source of information to follow the developments both in their own countries and others. Governments and some organizations such as the World Health Organization (WHO) actively have used all audio visual and written communication channels to manage the crisis, inform, raise awareness, warn people about the epidemic and share the developments regarding treatments for Covid-19. Meanwhile, there was a serious change in the relationship between scientific knowledge and society that a large section of the community began to establish a more intense relationship with scientific knowledge. In the majority of their content, both traditional and new media have included the opinions of scientists concerning the Covid-19 pandemic and the explanations of the prominent agents of public health institutions and organizations.

It can be said that the media has a positive effect in terms of conveying the information all over the world through audio visual and written communication channels about measures taken concerning a disease. However, the pandemic imagination occupies "a wide cultural field where fear, paranoia, or panic, accompanying perceptions of constantly arriving diseases" (Ghosh, 2012, s. 71). For this reason, it needs to take account of having negative effects of media contents on people exaggerating the difficulties of the situation or causing a panic.

Some researches show that television is still the first preferred media tool in times of social crisis (Cohen vd. 2002, Kim vd. 2004, Hayır Kanat & Görgülü Arı, 2020). During the Covid-19 crisis, for Negra (2020), television has emerged “as a medium of solace and as a new kind of timekeeper, introducing forms of temporal regularity that had fallen out of favor or didn’t previously exist”. In that case, as traditional mass media, how has television presented the pandemic to audiences? Understanding representations of the pandemic through television will provide insights into ways in which informing is framed in relation to public health. In that vein, this study focuses on the questions of how the pandemic phenomenon is handled and presented in the “Virus Hunters” documentary by the National Geographic TV documentary channel that broadcasts in different languages in many countries of the world. The film turns the pandemic into an object of knowledge through interviews with scientists who establish connections between culture, disease and the environment. This study examines to what extent the film has achieved to explore the patterns that cause global health crises with its discourses. In this direction, the Critical Discourse Analysis method of Teun Adrian van Dijk was used in the study. The critical discourse analysis is a comprehensive analysis method that deals with the products of meaning emerging through speech and texts. It enables to explore differences and to examine the structures of knowledge that are transformed, changed and exchanged within a discourse. This method, which is generally used for the analysis of news texts, makes it possible to investigate the discourse constructed in film as a text. As a result of the analysis, it remarks that the director adopted the explanatory narrative style to form the discourse of the “Virus Hunters”. The covid-19 pandemic is compared to war in the film. Repeating often the remark that Covid-19 pandemic will not be the last pandemic that humanity will live in, the film intensifies that humanity comes up against the virus threat. In addition, the film implies African and Asian countries as the starting point of all pandemics in the world. Lastly, for “Virus Hunters”, the source of pandemic is the increased interaction between wildlife and humans and it is necessary to reduce human-nature interaction.

GİRİŞ

İletişim, olağan dışı durumlar, büyük doğa felaketleri, insan ve çevre sağlığını tehdit eden olaylar gibi pek çok kriz anında daha da önemli hale gelir. Kriz dönemlerinde iletişim araçlarının en önemli görevi kitlenin bilgi ihtiyacını karşılamaktır, bunun yanında krizin yönetiminde de önemli bir rol oynarlar. Aralık 2019’da Çin’in Wuhan şehrinde yeni bir koronavirüsün neden olduğu salgının kısa sürede tüm dünyaya yayılmasının ardından Dünya Sağlık Örgütü’nün 11 Mart

2020’de yeni koronavirüs salgınına pandemi² olarak tanımlamasıyla tüm dünyanın içine girdiği kriz ortamı da iletişim araçlarının bu önemli rolünü yeniden hatırlatmıştır.

Tüm dünyayı etkileyen pandemi sürecinde hem ülkelerinde hem de dünyada yaşanan gelişmeleri takip etme noktasında halklar, bilgi edinme kaynağı olarak kitle iletişim araçlarına yönelmişlerdir. Devletler ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi kuruluşlar krizi yönetmek, salgın konusunda insanları bilgilendirmek, bilinçlendirmek, uyarmak, tedavi ile ilgili gelişmeleri paylaşmak için görsel, işitsel ve yazılı tüm iletişim kanallarını aktif bir şekilde kullanmıştır. COVID-19 pandemi sürecinde bilimsel bilgi ile toplumun ilişkisinde ciddi bir değişim yaşanmış; toplumun içinde daha geniş bir kitle bilimsel bilgi ile daha yoğun bir ilişki kurmaya başlamıştır. Geleneksel medya ve yeni medya ortamlarında üretilen içeriklerin büyük bölümünü, bilim insanlarının COVID-19 pandemisi ile ilgili görüşleri, halk sağlığı ile ilgili devlet kurum ve kuruluşlarının önde gelen temsilcilerinin açıklamaları oluşturmaya başlamıştır.

Pandemiyle birlikte halkların karantina sürecine girmesi, sosyal iletişimi sınırlandırmıştır. Bu durum da kitle iletişim araçlarının gündelik hayatımızdaki etkinliğini artırmıştır. Son yıllarda çok kaynaklı iletişim araçları ile izleyicilere yeni bir ortam sağlayan internetin yaygınlaşması ile bireylerin geleneksel medya ile ilişkilerinde büyük bir değişim yaşanmış olsa da yapılan araştırmalar, toplumsal kriz anlarında halen ilk tercih edilen medya aracının geleneksel kitle iletişim araçları olduğunu göstermektedir (Casero-Ripollés, 2020; Hayır Kanat & Görgülü Arı, 2020). Casero-Ripollés (2020, s. 9), Pew Research Center’ın Amerika Birleşik Devletleri’nde yaptığı Amerikan Eğilimler Paneli’nin çevrimiçi anketlerinden elde edilen verilere dayanarak, pandemi sürecinde geleneksel kitle iletişim araçlarının hem haber tüketiminde hem de medyaya olan inanılabilirlik ve güven açısından öne çıktığını belirtir. Özellikle televizyon, en yüksek tüketim ve güvenilirliğe sahip mecradır (2020, s. 9).

² “Pandemi, bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin, ülkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesi” (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Sosyal medyanın son yıllarda habere erişimde tercih edilmede yaşadığı büyüme rağmen, sağlık krizi anında geleneksel medyayı bilgi kaynağı olarak yerinden etmekte başarılı olamadığını söyleyen Casero-Ripollés, ayrıca bu süreçte sosyal medyanın sahte haberlerin ana kanalı haline dönüştüğünün de kullanıcıları tarafından fark edildiğine dikkat çeker. Hayır ve Görgülü'nün (2020, s. 532), COVID-19 pandemi sürecinde Türkiye'de takip edilen medya kaynakları ve bu kaynaklara duyulan güven ile ilgili araştırmalarında da "televizyonun en çok kullanılan ve toplumun bütün katmanları tarafından verdiği bilgiye en fazla güvenilen medya aracı" olduğu sonucuna varılmıştır.

Erol Mutlu (2005, s. 87), televizyonun sadece dünyada olup bitenlere tanık olmamızı sağlayan bir olanak olmanın ötesinde çok sayıda insanı odamızın dört duvarı arasına getirip birlik olmamıza da imkân verdiğini söyler. Televizyonun insanın toplumsallığıyla ilgili ve enformasyon gereksiniminin ve açlığını giderme isteğinden bile daha önemli olabileceğini belirtir (2005, s. 87). Mutlu'ya göre, televizyonla ilişkimizin bu boyutu, televizyona bağlılığımızın artmasıyla toplumsallık yanılısamamızın da artması, buna karşılık gerçek anlamda toplumsallığımızın azalması denklemini gündeme getirir. Televizyon çevremizi, ulaşabileceğimiz yaşam alanını genişletirken, "aslında fiilen katılıp dönüştürmeye katkıda bulunabileceğimiz dünya alanının iyice daraltmakta, sınırlarımızı televizyon izlenen mekânın dört duvarıyla, bir bakıma 'mahremiyet'imizle tanımlamaktadır" (Mutlu, 2005, s. 87). Mutlu'nun televizyon hakkındaki görüşlerini karantina koşulları bağlamında düşünürsek; televizyonun dört duvar arasında olan bireylere birlik olma duygusunu hissettirmesinin ve yarattığı toplumsallık yanılısamasının pandemi sürecinde televizyonun en çok kullanılan geleneksel kitle iletişim aracı olmasındaki etkenlerden biri olduğu söylenebilir.

Televizyonun pandemi sürecinde en çok kullanılan ve verdiği bilgiye güvenilen medya aracı olması, COVID-19 pandemisi ile ilgili televizyon programlarının içeriklerinin niteliği üzerine düşünmeyi gerekli kılar. Tüm dünyayı etkileyen bir hastalığa ilişkin, alınan önlemlerle ilgili sesli, görsel ve yazılı iletişim kanallarıyla

dünyanın her tarafına bilgi ulaştırılması açısından değerlendirdiğimizde medyanın olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Ancak, elbette gerçeklerin abartıldığı ya da halkı endişeye sürükleyecek şekilde içerikleri sunulduğunda bu durum korku yaratarak, insanların psikolojik sağlığını da olumsuz etkileyebilir (Tüzün vd., 2020, s. 2). Bu nedenle çalışmanın ilk hareket noktası, geleneksel kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda pandeminin izler kitleye nasıl sunulduğu sorusudur. Bu çalışmada, dünyanın pek çok ülkesinde, farklı dillerde yayın yapan National Geographic TV’de yayınlanan “Virüs Avcıları” filminde, pandemi olgusunun nasıl ele alındığı ve sunulduğu sorularına odaklanılır.

Filmin tanıtım yazısında, filmin “Dünyanın bir sonraki ölümcül pandemisini nasıl durdururuz?” sorusuna cevap aradığı belirtilir (www.natgeotv.com). Filmin fragmanlarında³, küresel sağlık krizlerine neden olan etkenleri tespit etmenin gelecekte gerçekleşmesi beklenen birçok pandeminin engellenmesini sağlayacağı görüşü hâkim söylem olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle çalışma, pandemiye bilgi nesnesi haline getirirken, küresel sağlık krizlerine neden olan örüntüleri keşfetme noktasında filmin inşa ettiği söylemlere ayrıca odaklanır.

Belgesel Film ve Televizyon

Belgesel sinemanın malzemesi “gerçek insanlar ve gerçekten yaşanmış olaylar, amacı ise yöneldiği nesnenin gerçekliğinden hareketle o nesnenin doğruluğu bilgisini elde etmektir” (Kutay, 2006, s. 11). İşte tam da bu nedenle belgesel film, izleyicisini diğer film türlerinden farklı etkiler. İzleyici perdede gördüklerini gerçekliğinden şüphe etmeksizin, bizzat tanık olmuşçasına yaşam deneyimleri ve bilgileri arasına katar. Oysaki bir kurmaca film izleyicisi, perdedekilerle ne kadar özdeşleşirse özdeşleşsin gördüklerinin kurmaca olduğunun bilincindedir, dolayısıyla anlatılanlarla arasına mesafe koyar (Kutay, 2006, s. 66).

³ Virüs Avcıları filminin fragmanlarında şu ifadeler yer almaktadır: “Kaynağı bulursan tehlikeyi durdurabilirler.”, “COVID-19 aslında bir uyanma çağrısıydı.”, “Gelecekte gerçekleşmeyi bekleyen birçok pandemi olabilir.”, “Önüme nasıl geçebiliriz?”, “Yapmanız gereken virüsün yolculuğuna başladığı yerlere gitmek.”, “Yeni bir virüs aynen bu şekilde başlayabilir.” (www.natgeotv.com)

Fotoğraf ve hareketli görüntülere yüklenen doğruluk ve nesnellik değeri, kameranın basitçe, izleyicilerden fazla bir zihinsel çaba istemeden nesnel bir şekilde tarihsel ve toplumsal dünyayı kaydettiği düşüncesinin temelini oluşturur. Ancak bir belgesel filmin yapımında anlatı, yapım koşulları, ses, ışık, kamera açısı gibi teknik unsurların dikkatlice kontrolü söz konusudur. Bunun yanında, gerçeklik kod ve konvansiyonlarının hem kurmaca hem de belgesel sinemada kullanımıyla ortaya çıkan gerçeklik söylemleri, filmlerin ideolojik pozisyonları için önem taşır, ancak bu kod ve konvansiyonlar üzerine düşünülmez. Örneğin, izleyiciler filmde yer alan bilim insanının doğruluğunu ve statüsünü çok fazla sorgulamaz. Ayrıca kurgu sürecinin olayları gerçekmiş gibi gösterebileceği ya da art arda yerleştirilen görüntülerin seçiminin yarattığı yeni anlam üzerine de düşünmez. Belgesel kamerası, izleyicisine görsel ve işitsel malzeme sunan doğal bir göz gibi kavramsallaştırılsa da, bu gözü kontrol eden ve görüleni belirleyen gözün (film yapımcısının) zihinsel gerçekliğinden bağımsız olmadığı, entelektüel ve ideolojik önerilerini yansıtmak amacıyla konuya yöneldiğini unutmamak gerekir (Özdem, 2012, s. 65-66). Dolayısıyla, “bir belgesel film çalışmasında, en önemli şey anlatı tonudur; bu da hakikat ve gerçeklik üzerine yönetmenin bakış açısını içerir. ‘Gerçeğin söylenmesi’ etiği konusundaki kuşkuları elimine edecek unsur, yönetmenin vizyonudur” (Sözen, 2017, s. 22). Belgesel film gerçek hayatı/olguyu olduğu gibi aktarsaydı o zaman sadece belgeleme işlevi görmüş olacaktır. Oysaki yönetmenin yaratıcı yorumu belgeseli, gerçekliğin kopyası şeklinde bir üretim olmaktan sıyrarak, yönetmenin düşünsel dünyasının bir temsili haline getirir. Belgesel film yönetmeni, gerçeği işleyip yansıtırken ve yorumlarken, izleyicisine aktarmak istediklerini, yeğlediği tarz, anlatım tonu, bakış açısı ve filmin formatıyla belirleyip aktarır (Sözen, 2010, s. 243). “Bir belgesel filmde söylem (perspektif), yönetmenin öznel bakış açısı üzerine kurduğu; sinematografik ve sessel tüm araçları dayanak olarak kullandığı bir biçimlemeyle oluşturulur” (Sözen, 2017, s. 24).

Yönetmenin yaratıcı yorumu kadar belgesel filmin yayımlandığı mecra da anlatısının şekillenmesine etki eder. Belgesel filmler, sinema sanatının bir parçasıyken,

II. Dünya Savaşı'nın ardından televizyon mecrasında kendisine yer edinmeye başlamıştır. Yeni dağıtım kanalı olarak ortaya çıkan televizyon, belgesel sinema için bir dönüm noktası olmuştur. Filmler artık izleyiciye ulaşmanın en iyi yollardan biri olan televizyon için üretilmeye başlanır. "Kitlesele bir izleyiciyi hedefleyen televizyon, belgesel film yapımcılarına üç varoluşsal imkân sağlamıştır: filmleri için talep, mesajları için izleyici ve film üretebilmeleri için para" (Özdem, 2012, s. 241). Ancak belgesel filmin televizyonda yayınlanmak üzere üretilmeye başlanması, belgeselin sinemasal temellerinden uzaklaşarak televizyon programının biçimsel özelliklerini almasını beraberinde getirmiştir.

Belgesel filmin televizyonda yayınlanması, anlatısını sinema filminden televizyon programına dönüştürmüştür. Televizyon belgesellerinde, dramatik kodların ve yeniden yapılandırmaların yoğun olarak kullanıldığı, oyuncu, müzik, ışık ve benzeri unsurlarla gerilim veya duygusal özdeşleşme yaratıldığı görülür. Ayrıca bu belgesellerde, reklam aralarının hesaba katılmasının sonucu olarak, dönüm noktaları ve heyecanın tepeye çıkarıldığı doruk noktaları kullanımları dikkat çeker (Özdem, 2012, s. 262). Bu durum, kitle iletişim aracı olarak televizyonun ticari ilişkilerinin hemen her zaman televizyon anlatısının öyküsüne, söylemine, akışına nüfuz ettiğinin bir göstergesidir. İzleyicilerin ilgisini çekmek, onları eğlendirmek ve böylece daha fazla izleyiciye ulaşmak amacı güden televizyon, farklı türlerin bir araya getirildiği, yeni ve ilgi çekici melez türler yaratmıştır. Belgesel filmin televizyon mecrasına geçişiyle birlikte biçim ve içeriğinin televizyon programı formatına dönüşmesi, belgesel filmin izleyicisi ile kurduğu ilişkiyi de dönüştürmüştür.

Belgesel filmlerin televizyonda yer alması ile birlikte televizyon belgesellerine 'uzman' kavramı da yerleşmiştir. Uzman, "sıradan insanın bilime doğrudan doğruya ulaşmalarının men edilmesi sonucunda kişisel gereksinimlerini, tarafsız ve güvenilir, fakat dışarıya tamamen kapalı ve büyük ölçüde teknik olan bilim diline çevirecek ve bilimsel yargıyı ise tekrar sıradan insanın anlayacağı tavsiyelere dönüştürecek" aracıdır (Tutar, 2009, s. 33). "Uzman, aynı anda, hem güvenilir ve kişi üstü bilginin kaynağını soruşturma hem de bir kişinin en derin düşünce ve özlemlerini anlayan

insandır” (Tutar, 2009, s. 33). Dolayısıyla uzman, belgeselin gerçekliği ve güvenilirliğini sağlayan bir unsur olarak, televizyon belgesellerinin vazgeçilmezlerinden biri haline gelir.

Modern yaşamın her alandaki uzmanlaşma eğiliminin medya üzerindeki etkisi tematik televizyon yayıncılığı olarak karşımıza çıkar. “Popüler kanallar olarak adlandırılacak büyük kanalların programlarının, magazinleşme, reklam baskısı ve reyting savaşları arasında içeriksizleşmesi izleyicileri tematik kanallara yöneltir. Tematik kanallara talep artışının bir diğer nedeni ise teknolojideki gelişmelerden ötürü maliyetlerin düşmesidir” (Tutar, 2009, s. 9-40). Özellikle televizyon yayın platformlarında, haber, spor, müzik gibi tek bir konuda yayın yapan tematik kanalların arasında belgesel kanalların da yerini almasıyla televizyon ve belgesel film ilişkisi bir ileri boyuta taşınır. Tematik belgesel kanalları, belgesellerin film olarak üretilip yayınlamasından çok, seri ya da serial program mantığıyla üretilen bilim, doğa, biyografi gibi izleyicilerin ilgisini çekebilecek popüler, güncel konulara ağırlık verir. Bunun yanında sadece belli bir konuda içerikler üreten tematik belgesel kanalları da yayın hayatına başlar (Nat Geo Wild, Discovery Science, Nat Geo People, vb.).

Hiç kuşkusuz tematik belgesel kanalları da diğer tüm televizyon kanalları gibi yayın hayatlarına devam edebilmek için izleyicilerin ilgisini çekme, eğlendirme ve daha fazla izleyiciye ulaşma amacı gütmektedir. Bu durumun, üretilen içeriklere, kurulan anlatı yapılarına, ele alınan konuların seçimine, konuların işleniş biçimlerine ve üretilen söylemlere etki etmesi beklenmedik bir sonuç olmayacaktır.

National Geographic TV

Tematik belgesel kanalı denilince ilk akla gelen kanallardan biri National Geographic'tir (Nat Geo TV). Yayın hayatına 1997 yılında başlayan belgesel kanalı, merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nin Washington eyaletinde bulunan National Geographic Topluluğu'nun (National Geographic Society) yayın organlarından biridir. Topluluk, 1888 yılında coğrafi bilgiyi artırmak ve yaymak için kâr amacı gütmeyen bilimsel ve eğitici bir örgütlenme olarak kurulur. Kuruluşundan kısa bir

süre sonra ilk yayın organı olarak National Geographic dergisi yayınlanır. National Geographic dergisi popüler bir bilim dergisi olma özelliğiyle başta coğrafya olmak üzere, araştırma, keşif, tarih, kültür gibi konularda da yazıların yayınlandığı bir dergi olarak yayın faaliyetlerine hâlâ devam etmektedir (www.nationalgeographic.org).

Herbert Schiller (2018) “Zihin Yönlendirenler” kitabında National Geographic dergisinin Amerika’nın en saygın ve eğitim için en gerekli yayın organlarından biri konumuna gelişini “uzun geçmişi, bilimsel keşiflere olan katkısı, okul ve kütüphane sistemine ve orta sınıf Amerikalıların evine elini kolunu sallayarak girebilme gücüne sahip oluşu, coğrafi-kültürel enformasyonun objektif kaynaklarından biri olduğu yolundaki yaygın inanç” olarak açıklar (Schiller, 2018, s. 132). Bununla birlikte Schiller, topluluğa ve dergiye kuşkuyla yaklaşır; “eğitim ve bilimsel fonksiyonlarını, bu yolda üstlenmiş bulunduğu sorumlulukları acaba ne derecede yerine getirebilmektedir, objektif olduğu yolundaki iddiaları acaba ne denli gerçekçidir?” (2018, s. 132).

Schiller, Geographic’in ihtilafların dışında kalma, taraf olmama ilkesini uygularken çok da titiz davranmadığı görüşündedir. I. Dünya Savaşı öncesi dünyanın coğrafyasına takılı kalmakla suçladığı Geographic’in Batı emperyalizminin şaşalı günlerine duyduğu özlemi belli etmekten çekinmediğini ama iç ve dış sömürüye karşı verilen mücadeleleri, sosyal çatışmaları, ırkçılık gibi konuları görmezden geldiğini söyler. Schiller, dergide yayınlanan makalelerden örnekler vererek National Geographic dergisinin yanlı içerikler ürettiğini gösterir (2018, s. 135-143).

Lutz ve Collins, “National Geographic’i Doğru Okumak” adlı eserlerinde derginin yayın politikalarını Schiller’in görüşlerine yakın bir perspektiften eleştirirler. Yazarlara göre; Natioanal Geographic ‘Batı’ ile ‘dünyanın geri kalanı’nın yan yana sergilenmesi yöntemini açıkça uygular. “Batılı olmayan dünya, asla bir sayıda ele alınan tek konu olmazdı. ...Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı olmayan dünyayla ilgili yazıları yan yana koymak, çoğu zaman gelişmeyi ve kültürel evrimi tanımlamanın bir yoluydu” (Lutz ve Collins, 2012, s. 25).

National Geographic Topluluğu'nun web sitesinde "Çeşitlilik, Özkaynak ve Kapsayıcı Taahhüttümüz" başlığının altında şu ifadeler yer alır (nationalgeographic.org, 2020):

"Geçmişte, National Geographic Topluluğu herkesin hikâyelerine her zaman eşit derecede değer vermemiştii ve ırkçı haberler ve sistemik eşitsizliklerle dolu bir geçmişimiz olduğunu kabul ediyoruz. Çalışmalarımız on yıllar içinde değişti ve yalnızca zamanımızın sosyal gerçeklerini yansıtmakla kalmayıp daha adil ve kapsayıcı bir dünya elde etmeye de kararlıyız."

2020 yılında web sitesine eklenen bu ifadeler, National Geographic Topluluğu'nun yayın politikalarına yöneltilen eleştirilerin haklılığının kanıtı gibidir. Topluluk yayın politikasında daha adil ve eşitlikçi olma yolunda önemli bir adım atmış olsa da topluluğun uzun geçmişinin alışkanlıklarını, etkilerini üzerinden kısa sürede atması beklenemez.

Virüs Avcıları (2020)

Virüs Avcıları adlı belgesel film, National Geographic Televizyonu için üretilen (Nat Geo TV), 2020 yapımı bir filmidir. Dünyanın pek çok ülkesinde yayın yapan Nat Geo TV kanallarında filmin ilk gösterimi Kasım 2020'nin son günlerinde gerçekleştirilmiştir. Nat Geo Türkiye kanalında filmin ilk gösterimi, 22 Kasım 2020 tarihinde yapılmıştır.

Filmin konusuna kısaca değinmek gerekirse; ABC News Dış Haber Muhabiri James Longman ile Nat Geo Araştırmacısı ve Ekolojist Chris Golden, hayvanlardan insanlara geçme olasılığı olan virüsler üzerine dünyanın farklı bölgelerinde araştırma yapan ekipleri ziyaret ederler. Filmde Longman ve Golden, dünyanın yaşayacağı bir sonraki ölümcül virüs pandemisinin kaynağını bulmak misyonu ile hareket ettiklerini sıklıkla dile getirirler. Böylelikle yakın tarihte yaşanan önemli pandemilerden biri olan Ebola'nın ortaya çıktığı ülke olan Liberya ilk durakları olur. Longman ve Golden, Liberya'nın Monrovia şehrinde çalışan virüs avcılarını, kaçak avcılarının av alanlarını ve şehir merkezindeki yabani hayvan eti pazarını ziyaret ederler. Ekibin bir sonraki durağı, Mers virüsünün ortaya çıktığı ve etkili olduğu Orta Doğu ülkelerinden biri olarak tanıtılan Türkiye'dir. Güney Türkiye topraklarında araştırma yapan bir grup

virüs avcısını ziyaret ettikten sonra Longman ve Golden, son olarak vatanlarına, Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) dönerler. Wisconsin eyaletinde Doğal Kaynaklar Müdürlüğü'nün yabancı hayvan avını ve etlerinin tüketimini nasıl takip ettiğini inceleyen ekip, ardından Iowa'da bulunana Federal Virüs Araştırma Laboratuvarı'nda araştırma yapan virüs avcılarının çalışmalarını gözlemler. Filmin sonunda Longman ve Golden, farklı bölgelerde çalışan virüs avcılarının çalışmalarıyla ilgili gözlemlerine dayanarak dünyanın karşı karşıya olduğu virüs pandemisi tehditleri hakkında yorumlarda bulunurlar.

Filmin tanıtımı ile ilgili büyük bir kampanya yürütülmesi dikkat çekicidir. Tıpkı vizyona giren bir kurmaca film gibi, filmin sunucuları da farklı yayın organlarına film hakkında röportajlar verirler (Oulette, 2020; www.wahinton-post.com, 2020). Nat Geo TV'de filmin tanıtım fragmanları sıklıkla gösterilir. Ayrıca National Geographic (Türkiye) Kasım ayı sayısının kapağında, filmin ilk gösteriminin yapılacağı tarihe yer verilerek dergi okuyucularına da filmin tanıtımı yapılmıştır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Tüm dünyayı etkileyen pandemi sürecinde hem kendi ülkelerinde hem de dünyada yaşanan gelişmeleri takip etme noktasında, izler kitlenin bilgi edinme kaynaklarının başında televizyon gelir. Pandeminin, televizyon aracılığıyla temsillerinin kavranması, bilgilendirmenin halk sağlığı ve toplumsal krizlerle bağlantılı olarak nasıl çerçevelendiğine dair bir içgörü sağlar. Bu çalışmanın amacı da dünyanın pek çok ülkesinde, farklı dillerde yayın yapan Nat Geo TV belgesel kanalının "Virüs Avcıları" filminde pandemi olgusunun nasıl ele alındığını ve inşa edilen söylemlerle filmin pandemiye ilişkin ne türden anlamlar ortaya koyduğunu tartışmaktır.

Bu çalışmada, konuşma ve metinler aracılığıyla ortaya çıkan anlamlarla ilgilenen ve geniş kapsamlı bir çözümleme yöntemi olan 'eleştirel söylem analizi' kullanılmıştır. Bir söylem içinde dönüşen, değişime uğrayan, mübadele edilen bilgi yapılarının incelenmesini sağlayan söylem analizi yöntemi, 'Kim, ne söylüyor?' sorusuna değil, 'Ne anlatmak istiyor?' sorusunu cevaplamayı amaçlar. Böylece

söylenen cümlelerin anlamı, bir başka deyişle gerçek değeri belirlenmeye çalışılır. “Bu bağlamda söylem analizi kişilere bağlı olan dil sistemine ve bilgi toplumunda bu sistemin bireylerin tecrübelerini nasıl şekillendirdiğine dikkat çeker” (Güllüoğlu, 2012, s. 232). N. Fairclough, G.Kress, T.V. Leuwen, Ruth Wodak ve Teun van Dijk’in da içinde bulunduğu bir grup 1991 yılında bir araya gelerek günümüzde farklı uygulamalarla sıkça başvurulan eleştirel söylem analizinin temel ilkelerini belirlemiştir (Karaduman, 2017, s. 38).

Teun A. van Dijk’in haber metinlerini çözümlmek için kullandığı Eleştirel Söylem Analizi yöntemini Ömer Özer (2009, s. 92-93), makro-mikro yapı bağlamında şu şekilde açıklar:

“A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

a. Başlık/lar

b. Haber Girişi

1. Spot/lar

2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragraf alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.

c. Fotoğraf

2.Şematik Yapı

a. Durum

1. Ana Olayın Sunumu

2. Sonuçlar

3. Ardalan Bilgisi (Önceki olay da dâhil)

4. Bağlam Bilgisi

b. Yorum

1. Haber Kaynakları

2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar

B. Mikro Yapı

1. Sentaktik Çözümleme

a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması

b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması

2. Bölgesel Uyum

- a. Nedensel İlişki
- b. İşlevsel İlişki
- c. Referansal İlişki
3. Kelime Seçimleri
4. Haber Retoriği
 - a. Fotoğraf
 - b. İnanıdırıcı bilgiler
 - c. Görgü tanıklarının ifadeleri”

Genellikle haber metinlerinin çözümlenmesi için kullanılan bu yöntem, birer metin olarak ele alınabilecek filmlerde üretilen söylemin araştırılmasını da olanaklı kılar. Bu araştırmada, Özer’in van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi ile ilgili çalışması referans alınmıştır. Bu yöntem, filmlerin görsel ve işitsel özelliklerine uygun olarak uyarlanmış ve aşağıdaki şekilde tablolştırılmıştır.

Makro Yapı

1. Tematik Yapı
2. Şematik Yapı
 - a. Ana Olayın Sunumu
 - b. Olay Örgüsü
 - c. Olayın Taraflarının Olaya Getirdikleri Yorumlar

Mikro Yapı

1. Kişiler ve Diyaloglar
2. Görüntü Düzenlemesi
3. Ses ve Müzik

“Virüs Avcıları” filmi makro ve mikro yapıları bağlamında analiz edilmiştir.

BULGULAR

Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Filmin ana teması, dünyada koronavirüs gibi hayvanlardan insanlara geçebilecek pek çok virüs tehdidinin olduğudur. Filmin tanıtım fragmanında,

gelecekte ortaya çıkması beklenen pek çok pandemiye dikkat çekilerek, COVID-19 pandemisinin ilk olmadığı gibi son da olmayacağı vurgulanır. Filmin tematik yapısının çekirdeğini oluşturan bu önermenin etrafına yerleştirilen ilk katmanda, geçmişte yaşanan HIV, MERS, EBOLA gibi zoonotik hastalıkların etkilerinin ve sonuçlarının aktarıldığı yan temalar yer alır. Filmin bu bölümlerinde hem görsellik hem de diyaloglar yoluyla, Afrika kıtasının pek çok zoonotik hastalığın neden olduğu pandemilerin kaynağı olarak işaretlendiği görülür. Örneğin, filmin başlarında Longman ve Golden'in Liberya'ya ulaşmasının ardından Ebola virüsünün bulunduğu bir mağaraya ziyaretlerinde Longman şu soruyu yöneltir: "Ekibinle Ebola bulunmuş bir mağaraya gireceksiniz. Ebola hala orada mı? Hala burada mı?". Mağarada araştırma yapan Jim Desmond bu soruya, "Muhtemelen. Burada dünyanın her yerinde salgınlar yaratan ana Ebola türü olan Zaire Ebolasını bulduk." Bu diyalogu takip eden görüntülerde Ebola salgınına ilişkin arşiv görüntüleri ve Afrika haritasında Ebola virüsünün dağılımı ve ülkelerde görülme yoğunluğu izleyiciye aktarılırken üst ses ile "Orta ve Batı Afrika'da yaşandı ve yarası kaynaklı bir patojenle başladı" sözleri duyulur. Filmin bu bölümünün devamında kaçak hayvan avcılığının ve kent merkezindeki yaban hayvan eti pazarında satılan etlerin virüslerin yayılmasında ne gibi roller oynadığına yoğun bir şekilde yer verilir.

Bahsi geçen pandemilerin ortaya çıktığı bölgelerde yabani hayvanlar üzerinde virüs araştırmaları yapan, filmin adına da ilham veren, bilim insanlarının (virüs avcıları) çalışmaları, yan tema olarak filmin anlatısında önemli bir yere sahiptir. Filmde, insan sağlığını ve hayatını tehdit eden virüslerin varlığının tespiti için çalışan virüs avcılarının araştırma alanlarından kesitler verilir. Bununla birlikte, yapılan araştırmaların sonuçlarına dair bilgilerin verilmemesi, daha ziyade yeni pandemi olasılıkları üzerine konuşulması dikkat çekicidir.

Filmin yapımcı ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yürütülen virüs araştırmaları, yabani hayvan avcılığı ve av etlerinin tüketimi ile ilgili yan tema, filmin tematik yapısı bağlamında değerlendirildiğinde diğer yan temalardan farklıdır.

Filmin ABD’de geçen bölümünde daha çok ABD’de yaşayan izleyiciler hedef alınarak, kendi ülkelerinde de pandemiye neden olabilecek bir virüsün ortaya çıkma olasılığında bahsedileceği izlenimi yaratılır. Ancak bu bölümün, ABD’de devletin virüs çalışmalarına ve halk sağlığını korumaya gösterdiği özene dair konular ve konuk kişiler ekseninde ilerlediği görülür. Örneğin, Wisconsin eyaletinde Doğal Kaynak Müdürlüğü’nde görevli olan Jess Carstons geyiklerde görülen kronik zayıflama hastalığından (KHZ) ve bu hastalığın av eti yoluyla insanlara bulaşmaması için yürüttükleri prosedürlerden bahseder. Golden ve Longman’ın Carstons ile birlikte bir avcuyu ziyaret ettikleri sahnede filmin bu bölümünde sadece devletin değil ABD halkının da bilinçli olmasının ABD kaynaklı bir salgının ortaya çıkmasını engelleyen önemli bir unsur olarak sunulmasına hizmet eder;

Golden: “Senede toplam kaç geyik avlıyorsunuz?”

Greg Beskow (Avcı): “ Genelde 4-6 tanesi elimden geçiyor, biz ailece epey geyik eti yeriz. Test sonuçları gelene kadar eti karantinada tutuyoruz.”

Longman: “Yani emin olmadan eti yemiyorsunuz.”

Beskow: “Doğru, yemiyoruz. Bir an gelir ve hastalığın başka bir türe bulaşabildiğini öğrenebiliriz.”

Bu diyalogların ardından gelen görüntülerde geyik etlerinin ne gibi testlere tabi tutulduğu görülürken üst ses olarak Longman; “KHZ henüz insana sıçramadı. Ama ABD Hükümeti hayvan hastalıklarını üst düzey ulusal güvenlik tehdidi olarak görüyor.” sözleri ile ABD’de halk sağlığının korunması konusunda nasıl başarılı bir politika izlendiğini izleyicilere aktarır. Bu görüş, Iowa’daki Federal Virüs Araştırma Laboratuvarı’ndaki ziyaretlerinin ardından Longman’ın şu sözleri ile yinelenir: “Bu federal laboratuvarın güvenlik ve emniyet protokolleri gerçekten çok sıkı. ABD Hükümetinin bunu ne derece ciddiye aldığını gösteriyor.” “Amy ve Phil’in çalışması çok önemli. Yeni bir virüs tespit ederlerse alarm verecekler ve bu virüsler insanlara sıçramaya başlamayacak.” Sonuç olarak bu yan tema; Batı ülkelerinde devlet mekanizmalarını işleme ve halkın bilinçli olması sayesinde herhangi bir pandeminin kaynağı olmayacağı görüşünün izleyiciye aktarılması ile tamamlanır.

2. Şematik Yapı

a. Ana Olayın Sunumu

Filmin ana olayı, COVID-19 pandemisine neden olan Koronavirüs benzeri, hatta ondan çok daha ölümcül ve hızlı yayılan hastalıklara neden olabilecek virüslerin varlığıdır. Filmin başında, ana olayın sunumu görevini James Longman üstlenir. Haberci kimliği ile öne çıkan Longman, ABC News'den çalışma arkadaşları ile yaptığı telefon görüşmesine Golden'ı da dâhil ederek aralarında geçen konuşmayı televizyondaki bir açık oturum programına çevirir;

“Sana da bunun sıklığı artmış gibi geliyor mu? Domuz gribi, Ebola, Mers mesela... Sanki birkaç yılda bir ölümcül olabilecek yeni bir sağlık endişesi ortaya çıkıyor gibi.” ABC News sunucularından Linsey Davis'in filmin ilk dakikalarında Longman'a yönelttiği bu soruya James Longman'ın verdiği yanıt ilgi çekicidir: “Bilim insanlarından aslında bu pandemilerin riskinin arttığını ve daha fazla salgın yaşandığını duyuyoruz.”

İkili arasında geçen bu konuşmada virüs temelli pandemilerin sıklığının artışına dikkat çekilir. Diğer yandan bilim insanlarının daha fazla pandemi yaşanacağına dair uyarılarına vurgu yapılarak, izleyiciye içinde bulunulan COVID-19 pandemisinin son olmayacağı yönünde ilk mesaj da verilmiş olur. Bu mesaj ABC News yapımcularından Seni Tienabeso'nun sorusu ile daha da açık hale gelir: “Bu yeni türeyen tehlikeden biraz bahsetsene. COVID'i nasıl gözden kaçırdılar?”

Bilim insanlarının konu hakkındaki açıklamalarına sıklıkla başvurarak savının doğruluğunu kanıtlama gayesinde olan Longman, tam da bu noktada mikrofonunu (cep telefonunu) tüm kariyerini bu konuyu incelemeye ayıran bir bilim insanı olarak tanıttığı Prof. Chris Golden'a çevirerek, koronavirüsün nasıl gözden kaçırıldığı sorusunu ona yöneltir. Golden, bilim insanlarının temsilcisi konumunda, COVID-19 pandemisi hakkındaki görüşlerini dile getirir: “Bilim insanları uzun zamandır bunun farkındaydı, sadece hazırlıklı olmak için yeterince iyi çalışmadık. Bence bu kesinlikle savaş olarak görülebilir. Üstelik şu an bu savaşı kaybediyoruz.” Golden'ın sözleri, COVID-19 pandemisinin gerçekleşmesinin bilim çevrelerince beklendiğini

doğrulamasının yanında, bilim insanlarının gerektiği kadar iyi çalışmamalarının bir sonucu olarak da COVID-19 pandemisinin yaşandığı izlenimini yaratır. Filmin sunucularından biri olan Golden'ın COVID-19 pandemisinin önlenemez olduğu yönünde bir söylem üretmesi -filmin önermesi düşünüldüğünde- şaşırtıcı değildir. Golden'ın sözlerinde dikkati çeken bir diğer nokta ise COVID-19 pandemisini bir savaşa benzetmesidir. Filmin başından itibaren yeni bir tehlike olarak nitelenen pandemi, insan sağlığına yönelik bir tehdit olmaktan çıkıp alenen insanlığın içinde bulunduğu bir savaşa dönüşür. Üstelik insanlığı bu savaşta mağlup ilan ederek Golden, gayet açık bir şekilde izleyicilere içinde bulunduğu COVID-19 pandemisi ile ilgili olarak olumsuz bir mesaj iletir. Golden'ın sözlerini ambulans sirenleri ve ardından COVID-19 pandemisi ile ilgili haberlerin ses ve görüntüleri keser. Koronavirüsün dünyada ve özellikle ABD'deki yıkıcı etkilerini ve kaos ortamını izleyicilere bir kez daha anımsatan bu bölüm, Golden'ın pandemi/savaş benzetmesini pekiştirir.

Bu bölümün ardından, filmin fragmanında yer alan görüntüler ve James Longman'ın üst sesi ile şu sözler gelir: "Bilim insanları koronavirüs salgınının sadece bir uyarı olduğunu söylüyor. Dışarıda hâlâ ölümcül ve daha bulaşıcı bir şey var. Virüs Avcıları dünya genelinde bunun nerede saklandığını ve onu durdurmanın yolunu arıyor." Filmin fragmanında da yer alan bu sözler, izleyicilerin dikkatini çekmenin yanı sıra filmin ele aldığı ana olayı da özetler. Bu sözlerin ardından filmin adının ekranda belirmesi ile filmde ana olayın sunumu son bularak, filmin izleyicisine vadettiği yanıtların bulunması için gerçeğin araştırılması bölümüne geçilir.

b. Olay Örgüsü

Kurmaca filmlerde söylem, "gerçeğe öykünme" yaklaşımı ile üretilirken, belgesel sinemada "gerçeği soruşturma/gerçeği açıklama" yaklaşımı ile üretilir. Dünyaya, olaylara ve olgulara "bilgi" tabanlı bakabilmeyi amaç edinen belgesel sinema, gerçeğin ardındaki gerçeği ortaya koymaya çalışırken "gerçeğin bütünlüğünü" dramatik anlatı üstünde yeniden üretmeye çalışır (Sözen, 2010, s. 243). Hiç kuşkusuz oluşturulan bu anlatı yapısı yaratıcısının (yönetmen); sanatsal yetkinliği, hayatı algılayış biçimi, ele alınan konuya bakış açısı, benimsediği tarz ve

anlatım tonu tarafından şekillendirilir. Virüs Avcıları filminin anlatı yapısı incelendiğinde, filmin geleneksel (klasik) anlatı yapısına sahip olduğu görülür. Yönetmenin, olay örgüsünü klasik anlatı yapısına uygun olarak oluşturmasının yanında, anlatım tarzı olarak açıklayıcı anlatım tarzını benimsediği görülür.

Belgesel sinemada söylemi oluşturmak için kullanılan anlatım tarzlarından biri olan açıklayıcı tarz formatı neredeyse klasik Hollywood sinemasının anlatısına benzemektedir. Bu tarzda bir anlatıcı, bazen perdede bizzat gözükererek bazense üst ses aracılığıyla, aktarılan olayların nasıl yorumlanması gerektiğini izleyiciye öğretici bir edayla açıklar (Sözen, 2010, s. 244). Açıklayıcı tarzın özellikleri;

“-Klasik realist yapı,

-Yorumlayıcı üst-ses kullanımı,

-Didaktik anlatım

-Senkronize olmayan ses kullanımı

-Sosyal aktörler veya tanıkların röportajlar yapılması

-Sözel olarak ileri sürülen tezler arşiv görüntüleri ya da illüstrasyonlarla karşılık verilmesi,

-Atlatmalı kurgu kullanımı ve metaforik anlatım üzerine kurulmuş düzenlemedir.” (Sözen, 2010, s. 244)

Virüs Avcıları filminin iki anlatıcısı vardır: James Longman ve Prof. Chris Golden. Her iki anlatıcı da filmin başından sonuna dek hem perdede görünür hem de üst ses olarak izleyicilere bilgiler aktarır ve konu hakkında yorumlarda bulunurlar.

Anlatıcılar, filmin olay örgüsünün ana aktörleri olarak konunun bir noktadan diğerine taşınmasını sağlarlar. Filmin olay örgüsü şu şekildedir:

- James Longman ve Prof. Chris Golden ABD’den virüs araştırmalarının ön saflarına, virüslerin daha önce ortaya çıktığı sıcak noktalara doğru yolculuğa çıkarlar.

- Longman ve Golden, Ebola pandemisinde ağır darbe alan Batı Afrika ülkesi Liberya’ya ulaşır.

- Longman ve Golden, Liberya yağmur ormanlarında Ebola vb. virüsler için yarasalar üzerinde araştırma yapan virüs avcısı Jim Desmond ile buluşur.

- Afrika Kıtası Ebola Pandemisi Haritası (görüldüğü ülkeler, yayılımı, ölüm oranı vb. gibi bilgiler), Chris Golden üst ses ile bilgi aktarır.
- Jim Desmond ve Sandra Samuels (Liberya'lı bilim insanı/ Ebola pandemisini yaşamış) ile röportaj.
- Longman ve Golden, Orman Korucuları ile birlikte kaçak avcılarının izini sürer, Orman Korucuları ile röportaj yaparlar.
- Longman ve Golden, Vahşi Yaşam Korucusu Jimmy Parker ile birlikte Liberya'nın Monrovia şehrinin merkez pazarında yabani hayvan eti satışlarını gözlemler.
- Afrika Kıtası HIV Pandemisi Haritası (görüldüğü ülkeler, yayılımı, ölüm oranı vb. gibi bilgiler), Chris Golden üst ses ile bilgi aktarır.
- Longman ve Golden, MERS pandemisinin yaşandığı Orta Doğu ülkelerinden biri olan Türkiye'ye ulaşır.
- Ortadoğu Bölgesinin MERS Pandemisi Haritası (görüldüğü ülkeler, yayılımı, ölüm oranı vb. gibi bilgiler), Chris Golden üst ses ile bilgi aktarır.
- Longman ve Golden, Güney Türkiye'ye giderek Mers virüsü hakkında yarasalar üzerinde araştırma yapan virüs avcısı Kendra Phelps ve ekibinin çalışmalarını gözlemler, Phelps ile röportaj yaparlar.
- Longman ve Golden ABD'ne döner. Wisconsin eyaletinde Doğal Kaynaklar Müdürlüğü'nün yabani hayvan avı ve av etlerinden insanlara bulaşma olasılığı olan virüsler konusunda çalışmalarını gözlemler. Görevli Jess Carstons ve Avcı Greg Beskow ile röportaj yaparlar.
- Amerika Kıtası H1N1 Pandemisi haritası, Chris Golden üst ses ile bilgi aktarır.
- Longman ve Golde, Iowa'da bulunana Federal Virüs Araştırma Laboratuvarına gider. Virüs Avcısı Amy Vincet'ın domuz gribi ile ilgili yürüttüğü çalışmayı gözlemler ve ona sorular sorarlar.
- Longman ve Golden, filmin sonunda virüs pandemileri ve yeni pandemi olasılıkları hakkında kişisel görüş ve yorumlarını aktarırlar.

- Avrupa, Asya ve Afrika Kıtalarının Pandemi haritası üzerinde yaşanan pandemiler ile ilgili sayısal bilgiler yer alır. Chris Golden'ın üst ses olarak konu hakkında yorumları.

- Haber stüdyosunda James Logman'ın izleyicileri virüsler ve yarattıkları riskler hakkında haber sunumu.

Filmin olay örgüsü seyircinin kolaylıkla takip edebileceği şekilde, neden-sonuç ilişkisi bağlamında düzenlenmiştir. Filmin izleyicisi, anlatıcıların virüs tehdidinin kaynağı olan sıcak noktalara doğru çıktıkları yolculukta onlara eşlik eder. Bu durum izleyicilerin konu, kişiler ve mekânlar arasındaki ilişkilerin takibini kolaylaştırır. Filmde, Longman ve Golden'ın sadece birer anlatıcı değil aynı zamanda yolculuklarına eşlik ettiğimiz iki araştırmacı konumunda olmaları, yolculukları boyunca hissettikleri, düşündükleri ve gördükleri karşısındaki tepkilerinin de ekrana yansması izleyicilerin onlarla özdeşleşmesine olanak verir.

Olay örgüsünde virüs avcılarının/bilim insanlarının konu hakkındaki görüşleri, geçmişte yaşanan pandemiler ile ilgili bilgiler içeren haritalar, tanıklıklar ve arşiv görüntüleri hiç kuşkusuz filmin söylemini/savını güçlendiren diğer önemli öğelerdir. Bu öğeler filmin didaktik anlatımının önemli parçaları olmanın yanında filmin sözel savlarını ileri süren anlatıcıların yorumlarını da destekler niteliktedir.

Film, geleneksel anlatı yapısına uygun olarak izleyicinin kafasında bir soru işareti bırakmayacak şekilde sonuç bölümü ile biter. Hiç kuşkusuz olay örgüsünün sonlandığı bu bölüm filmin doruk noktası olarak filmin söyleminin inşa edildiği, soruşturma ardından gelen gerçeğin açıklanmasını içerir. Filmin sonunda Prof. Chris Golden, bilim insanı kimliği ile gelecekte yaşanacak pandemilerin bugün yapılacak bilimsel araştırmalar ile durdurulabileceğini ifade ederken; James Longman ise haberci kimliği ile stüdyoda "bilim insanlarının koronavirüs gibi pandemilerin norm olabileceğini söylediğini" ifade eden bir haber metni okur. Böylece filmin başından itibaren izleyicinin kafasında yaratılan; "COVID-19 pandemisinin ardından gelecek başka pandemiler yaşanacak mı?", "Virüs tehdidi bir gün ortadan kalkacak mı?" gibi sorulara bilgiye dayalı yanıt verilerek filmin söylemi tamamlanmış olur.

c. Olayın Taraflarının Olaya Getirdikleri Yorumlar

Filmin teması ve temaya bağılı olarak oluşturulan anlatı yapısında olayın tarafları olarak sunulan kişilerin pek çoğı bilim insanlarıdır (uzmanlardır). Filmde, virüs avcılarını olarak adlandırılan bu kişilerin çalıştıkları bilim alanlarına dair izleyici ile bir bilgi paylaşımı yapılmaz. Ancak bazı kişilerin akademik unvanları belirtilerek, bazılarının bağılı oldukları kurumlar ve çalıştıkları araştırma ekipleri gibi örgütlenmeler içerisindeki rollerinden bahsedilerek, o ‘uzman’ kişilerin verdiği bilgilerin güvenilirliğine dair izleyicide olumlu bir kanı oluşturulmaya çalışılır.

Prof. Chris Golden- Ekolojist- Nat Geo Araştırmacısı: Filmin sunucularından biri olan Golden, COVID-19 pandemisini bir savaş olarak niteler. Ayrıca bu savaşı kaybettiğimizi düşünmektedir. COVID-19 pandemisinin bizlere, dünyada hayvanlardan insanlara sıçramayı bekleyen binlerce virüsün olduğunu hatırlattığı görüşündedir. İnsanın yaban hayatla olan etkileşiminin artmasının, virüs temelli hastalıkların insanların sağlığını tehdit etmesinin temel sebebi olduğunu sıklıkla dile getiren Golden, insan ve yaban hayat etkileşiminin kesilmesinin bu tip pandemilerin ortaya çıkmasını engelleyeceğini düşünür. Ayrıca programa konuk edilen virüs avcılarının yapmış olduğu çalışmaların sonucunda, bilinmeyen virüslerin tespitinin COVID-19 benzeri pandemilerin yaşanmadan engellenebilmesini sağlayabileceğini savunur. Golden, pandemilere neden olan virüslerin dünyanın her yerinden olduğuna ve her ne kadar insanlar virüsleri egzotik ve yabancı ülkelere ait görme eğiliminde olsalar da kendi ülkelerinde de çıkabileceğine dikkat çeker.

James Longman, ABC News Dış Haber Muhabiri: Filmin ana sunucusu olarak niteleyebileceğimiz Longman, haberci kimliğinin bir sonucu olarak konu ile ilgili daha çok soru sorar ya da olasılıklara, varsayımlara vurgu yapma niyetli yorumlar yapar. Sıklıkla Chris Golden ve diğer bilim insanlarının konu ile ilgili yorumlarındaki vurucu, dikkat çekici noktalara vurgu yapan tekrar cümleleri kurar. Chris Golden’ın savaş benzetmesini, özellikle virüs avcılarını “ön saflarda” yer alan kişiler ya da “birinci savunma hattı” olarak tanımlayarak, cephede düşmanla en önde savaşan askerlere benzettiğı görülür. Koronavirüsün tüm dünyada büyük bir yıkım yarattığını

ama aynı zamanda tüm dünyanın ortak bir düşmanla savaşması nedeniyle birleşmesine de neden olduğu görüşündedir. Virüs avcıları ile yapılan tüm görüşmelerde Longman'ın zoonotik hastalık olasılıkları ile ilgili sıklıkla "korkunç", "ürkütücü", "endişe verici" gibi sözler sarf ettiği görülür. Kısacası, Longman'ın konu ile ilgili yorumlarının kaygı temelli olduğu söylenebilir.

Jim Desmond- Virüs Avcısı: Liberya'da, yarasalar üzerine yaptıkları çalışmanın bir benzerinin Güney Çin ve Güney Doğu Asya'da yapılması halinde, özellikle koronavirüs üzerine bir çalışma yapılsaydı, bu virüs hakkında daha fazla şey bilineceğini böylelikle COVID-19 pandemisinin önüne geçilebileceğini söyler. Desmond, COVID-19'u insan nüfusu arttıkça ve insanlar yaban hayatı işgal ettikçe yabani hayvanlardan insanlara sıçrayan hastalıklarda artışın olmasına bir örnek olarak niteler. Koronavirüsün ölüm oranının Ebola kadar yüksek olması halinde toplumların çökebileceği görüşünü savunarak, hayvanlardan insanlara sıçrayabilecek ölümcül virüs riskinin ne kadar büyük olduğuna dikkat çeker.

Jimmy Parker- Vahşi Yaşam Koruyucusu: Liberya'nın Monrovia şehrinde Ebola sonrasında vahşi hayvan eti satışının azaldığını belirten Parker kendisi gibi, kanunları uygulayıcıların toplumda bu konuda farkındalık yaratabileceğini söyler.

Kendra Phelps-Virüs Avcısı: Yarasalar üzerinde araştırma yapan Phelps, yarasalar üzerinde yürüttükleri araştırmanın aşamalarından ve yarasalarda virüs atımının nasıl olduğundan bahsederek, sağlıklı yarasalar ve sağlıklı çevrenin, sağlıklı insanlar demek olduğunu belirterek tüm bunların birbiriyle bağlantılı olduğuna dikkat çeker. Phelps de Chris Golden'a benzer bir görüşle, doğal yaşam/yabani hayat-insan ilişkisi arasındaki ilişkinin önemine değinir.

Jess Carstens- Wisconsin Doğal Kaynaklar Müdürlüğü: Jess Carstens konu hakkında yorumda bulunmayarak, sadece kendi görevinden bahseder.

Amy Vincent- Virüs Avcısı: Amy Vincent konu hakkında yorumda bulunmayarak, sadece domuzlardaki İnfluenza virüsü ile ilgili yürüttükleri çalışmanın bir aşamasından bahseder.

Mikro Yapı

1. Üst-Ses Anlatıcı ve Diyaloglar

Filmde yer alan anlatıcıların ifade gücü, filmin inandırıcılığını artıran temel etkenlerden biridir. Virüs Avcıları filminde diegetik anlatıcı (on screen narrator) ve üst-ses anlatıcı (off screen narrator) uygulaması birlikte kullanılır. Filmin başında, her iki anlatıcının da mesleki deneyimleri, çalışma alanları hakkında bilgiler izleyicilerle paylaşarak izleyicilerin anlatıcıların güvenilirliğine dair bir sorgulamaya girmesi engellenmeye çalışılır. Buna ek olarak, seçilen anlatıcıların sesinin tonalitesi izleyicilerin algısında- onların seçkin, bilge ve dolayısıyla yorumlamalarında güvenilir olarak konumlandırılmasında rol oynar. Bu bağlamda yönetmenin anlatıcıları, filmin söylemi ve filmin sonunda varılacak sonuçlara güvenilirliğini destekleyen birer unsur olarak seçtiği ve film olay örgüsünde bu amaca uygun rollerde oldukları görülür. Örneğin, Prof. Chris Golden'ın virüsler ve pandemiler ile ilgili bilgileri aktaran ve geçmişte yaşanan pandemilerin etkilerinin/sonuçlarının haritalarla görselleştirildiği sahnelerde üst-ses anlatıcı olarak yer alırken; James Longman daha çok soru soran, olasılıkların gerçekleşme ihtimaline dair yorumlarda bulunan ve üst-ses olarak da yolculuk deneyiminde hissettiklerini -korku ve kaygılarını- pandemi hakkında kişisel görüşlerini, yorumlarını aktaran olarak görülür. Dolayısıyla her iki anlatıcı mesleklerinin gereğine uygun rollerde filmin temasının işlenmesine ve söyleminin inşasına hizmet ederler.

Filmde söylemin üretilmesi ve sunulmasında özellikle sunucuların diyaloglarının öne çıktığı görülür. Longman'ın röportajlar ve anlatımları sırasında kurduğu cümlelerde dikkat çekmeye, olayları, içinde bulunduğu durumu/koşulları sansasyonel kılmaya çalıştığı görülür. Örneklendirmek gerekirse, Longman yarasa mağarası ziyareti sırasında şu cümleleri kurar:

“-Terk edilmiş bir madenin önündeyiz ve zifiri karanlık. O pusun içinde madencilik endüstrisinin kalıntılarını görebiliyor ve oldukça fazla yarasa ciyaklaması duyuyorsunuz. Karanlıkta kanat çırpıyorlar. Bu sesleri duymak oldukça sinir bozucu.”

“-Yarasalar tepemde uçarken onların insanlar için tehlikeli virüsler taşıdığına da farkındaydım. Hele Ebolanın çıktığı ve bilmediğimiz bir sürü başka virüsü barındırıyor olabilecek Liberya gibi bir yerdeyken...”

Longman, bu sözleri ile içinde bulunduğu koşullar kadar coğrafyayı ve ülkeyi de tehlikeli olarak niteler. Kendisinin mağaraya girerek aldığı riske de dikkat çekmeye çalışır. Yaşadığı deneyimi sinir bozucu, tedirginlik verici ve çılgınca olarak nitelerken diğer taraftan “Bilinmeyen bir şeyin ön saflarına girmiş gibiyiz.” cümlesini kurarak, filmin izleyiciye vaadini yerine getirdiği izlenimini yaratır. Longman, filmde Batı ve dünyanın kalanı karşılaştırmasını yapan kişidir. Örneğin; Monrovia pazarında sarf ettiği: “Bizim Batı’da yapmayacağımız şeyleri yapmak zorunda kalan insanların olduğu pek çok yere gittim. Bu insanların ailelerini doyurmaları gerekiyor.” sözleriyle, Batı ülkelerini ve insanlarını yüceltirken, bulunduğu coğrafyanın insanlarının yanında kendini nasıl da üstün konumlandığı net bir şekilde anlaşılır.

Longman’ın aksine Golden konuşmalarında abartılı ya da bulunduğu coğrafyayı ötekileştirici ifadelerle yer vermez. Golden bilim insanı kimliğinin de etkisiyle gittikleri her mekâna ve görüştükları her kişiye merak ve heyecanla yaklaşır. Golden, olası pandemi risklerinden bahsederken yorumlarını bilimsel bilgiye dayandırmaya gayret eder, bu da cümlelerinin söylemlerini güvenli kılma çabasını imler. Örneğin, COVID-19 pandemisinin çıkış kaynağı olduğu bilinen yarasalara ve yarasalar üzerinde yapılan araştırmalara çok fazla yer verilir. Golden bu durumu şu sözlerle açıklar: “Yarasalara odaklanmamızın belirli bir sebebi var. Yarasaların evrimsel hayat hikâyesi eşsiz. Onlar uçabilecek şekilde evrilen tek memeli türü. Bu sayede belirli hastalıkların onları öldürmeden çoğalmasını sağlayan bir bağışıklık sistemine sahipler. İnsan yarasa etkileşimi olduğunda bu hastalık insanlara geçebiliyor.”

Filmde diyalog ya da üst-ses anlatıcının izleyiciye bilgiler, görüşler aktarmadığı sahneler neredeyse hiç yoktur. Bu durum, filmin söyleminin üretilmesi ve aktarılmasında sözlü ifadelerin önemli bir yere sahip olduğunu gösterir.

2. Görüntü Düzenlemesi

Filmde gidilen ülke ve şehirlerin ilk görüntüleri hep uçak penceresinden kuş bakışı olarak verilir. Böylelikle izleyici, anlatıcının gözünden (öznel kamera) görünen bu yeni mekâna, anlatıcı ile birlikte seyahat ettiği izlenimine sahip olur. Ayrıca anlatıcıların yolda ilerleyen araçlarının üst açıdan takip edildiği planlarla yolculuğun tüm süreçlerine izleyicinin de eşlik etmesi, anlatıcıların içinde bulunduğu çevresel koşulları genelden özele doğru inerek (genel plandan yakın plana doğru) değerlendirmesi ve görmesi sağlanır. Yönetmen, yeni mekânlara gidiş ve varış süreçlerinde bu çekim tarzını benimseyerek filmin olay örgüsünün takibini kolaylaştırmış ve özne, mekân ve zaman ilintilerini başarılı bir biçimde yansıtmıştır.

Filmde kamera hareketleri takip sahnelerinde kullanılır. Bir mekâna gidiş-varış sahneleri haricinde filmin genelinde sabit kamera kullanımı tercih edilir. Sabit kamera kullanımı ile izleyicinin görüntüyü takibi kolaylaşırken, dikkatin konuşmalara/sözlü ifadelerle yönelmesi sağlanmıştır.

3. Ses ve Müzik

Tüm filmlerde olduğu gibi belgesel filmlerde de ele alınan konu ve görüntülerle tutarlı bir ses kuşağı yaratılır. Belgesel filmlerde ses kuşağı, gerçeklik ve yaratıcılık arasındaki kırılma sınırları içinde inşa edilirken, ses tasarımında ne oranda manipülasyon yapılabileceği de tartışılabilir. Belgesel estetiği tartışmalarında kabul gören genel görüş, “yönetmenin hikâyeyi belirli bir şekilde düzenleyerek, kamerayı belirli bir yöne koyup, belirli bir görsel tasarıma öncelik vermesiyle,” gerçeklik olgusunu kendi öznel değerlendirmesiyle ciddi anlamda manipüle ettiği (Sözen, 2017, s. 2-23). Dolayısıyla yönetmenin ses kuşağını yaratırken de bu görüşe paralel olarak hareket ettiğini düşünmek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda Virüs Avcıları filminin ses kuşağını değerlendirdiğimizde, yönetmenin üst-ses, ortam/ambiyans sesleri, ses efektleri, müzik gibi belgesel film ses tasarımının tüm bileşenlerini kullandığı görülür. Filmde ortam/ambiyans sesleri, sahnelerin canlılığının vurgulanması, çevre duygusunu oluşturarak filmin gerçekliğine katkı sağlanması amacıyla sadece bazı kritik sahnelerde duyulur.

Örneğin, yabani hayvan eti pazarında, yarasa mağarasında, yarasa avlama sahnelerinde, Ebola ve COVID-19 pandemisine ait arşiv görüntülerinde ortam sesleri görüntüye senkronize olarak kullanılarak sahnenin duygusu artırılır ve dramatik bir etki yaratılır.

Filmde ses efektleri müzikle birlikte gerilimin artırıcı bir unsuru olarak kullanılır. Örneğin, yarasaların yaşadığı mekânlara ya da belirsizlik taşıyan yerlere yaklaşılırken ses efektleri ile görüntünün etkisi artırılır ve sunucuların üst-ses olarak söyledikleri desteklenerek gerilim artırılır. Yarasa çığlıklarının bazı görüntülerde arka plan sesi olarak kullanılmasıyla tehdit kaynağının yakınında bulunduğu izlenimi yaratılır.

Filmde müzik görüntülü anlatımla ulaşılmak istenen amaca ulaşmayı sağlamak için kullanılan bir betimleme aracıdır. Film müziği iki önemli noktada filmin anlatısına katkı sağlar: Öncelikle müzik atmosferi yaratır. “Konunun coğrafik ya da tarihi alanın, zamanın, yaşayışın, hikâye edilenin ve içinde bulunulan durumların atmosferini yaratır” (Erdoğan ve Solmaz, 2005, s. 60). İkinci olarak ise sahnelerin parlak ya da karanlık modda olmasının duygumunu, filmin tansiyonunu belirtir (Erdoğan ve Solmaz, 2005, s. 60). Virüs Avcıları filminde ilk sahneden son sahneye kadar etkin bir müzik kullanımı söz konusudur. Filmin adının ekranda belirmesinin ardından sürekli aynı ritmin tekrar ettiği bir arka plan müziği başlar. Bu müzik sunucuların ilk durakları olan Liberya’ya yolculuklarında COVID-19 pandemisinin yolculuk esnasında üzerlerinde yarattığı gerginliğini anlatışlarını destekleyici biçimde hafif bir gerilim taşır. Kullanılan bu arka plan müzikte Afrika ve Orta Doğu’ya ait müzik aletleri ve ritminin kullanımıyla etnik, bölgesel çağrışımlar yaratılır. Film boyunca ara ara dipten gelen, belli belirsiz duyulan bir ritme dönüşen bu müzik, izleyicilerin film boyunca duydukları ama duyup duymadıklarına çok da emin olamadıkları bir ses olarak rahatsızlık vericidir. Dip müziğin, bazı sahnelerde ses düzeyinin yükseltilmesiyle dramatik havayı güçlendirmek, izleyicileri sahnedeki devinim ya da olaya yönlendirmek için de kullanıldığı görülür. Yönetmenin dip müziği bu şekilde

kullanarak, izleyicilerinin film boyunca gerilimli bir atmosfer içinde hissetmelerini sağlamaya çalıştığı söylenebilir.

Filmde kullanılan müziklerden bir diğeri izleyici müziktir. Sunucuların bir araç ile bir yerden bir yere yaptıkları yolculuklarda, bir mekâna doğru yürüyerek ilerlediklerinde kameranın takibine eşlik eden bu müzik ile görüntü desteklenir. Ayrıca olay örgüsü içerisinde bu müzik her duyulduğunda izleyici hem mekânın değişeceği hem de konu hakkında yeni bilgiler edinilecek yeni bir kişinin filme dâhil edileceğini anlar. Yani bu müzik, sahneler arası geçişi sağlayan ve izleyiciyi sonraki sahneye hazırlama amacıyla da kullanılmaktadır.

Röportajlar ya da sunucuların anlatımları sırasında müzik kullanımı çok bulunmamaktadır. Böylece izleyicilerin dikkatinin, ekrandaki kişinin sözlerine, anlattıklarına yöneltilmesi sağlanır. “Pudovkin’e göre müziğin filmdeki rolü; görüntünün olayların nesnel algılanmasını sağlarken, müzik de bu nesnelliğin öznel değerlendirilmesini sağlamaktadır” (Erdoğan & Solmaz, 2005, s. 60). Virüs Avcıları filminde müzik ve ses unsurlarının kullanımı değerlendirildiğinde; filmde izleyicinin anlatıcılar ile birlikte yer yer kaygı ve korku duygularını, yer yer ise heyecanı hissetmesi ve filmde ele alınan konuya yönetmenin bakış açısıyla yaklaşması için ortam sesleri, müzik ve ses efektlerinin yönlendirici nitelikte kullanıldığı görülür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, National Geographic TV kanalında yayınlanan Virüs Avcıları filminde COVID-19 pandemisi ile ilgili söylemin nasıl inşa edildiği irdelenmiştir. Filmde yer alan tematik ve teknik unsurların kullanımının, söylemin oluşturulmasına nasıl hizmet ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda, yönetmenin filmin söylemini oluşturmak için açıklayıcı anlatım tarzını benimsediği görülmüştür. Açıklayıcı anlatım tarzının önemli özelliklerinden biri olan “sosyal aktörler ve tanıklarla röportaj” yapılması, filmin gerçekliği ve güvenilirliğini artırmanın amaçlandığını göstermektedir. Ayrıca filmin bazı bölümlerinde geçmişte yaşanan pandemilere ilişkin haber görüntüleri kullanılarak da filmin belgesel-gerçek niteliği pekiştirilmiştir.

Olay örgüsünde virüs avcılarının/bilim insanlarının konu hakkındaki görüşleri, geçmişte yaşanan pandemiler ile ilgili bilgiler içeren haritalar, tanıklıklar ve arşiv görüntüleri hiç kuşkusuz filmin söylemini/savını güçlendiren önemli öğelerdir. Filmde sunucular da dâhil ekranda görünen herkesin 'uzman' olması, izler kitlenin film süresince takip ettiği/dinlediği bu kişilerin konuya ilişkin ürettikleri söylemlere şüpheyle yaklaşmasını daha filmin başında engeller niteliktedir. Filmde söylemin üretilmesi ve sunulmasında özellikle sunucuların diyaloglarının öne çıktığı görülür. Film boyunca zoonotik temelli hastalıklar üzerine çalışan bilim insanlarının pandemiler hakkındaki görüşlerine yer verilmesi de izler kitlenin içinde bulunulan COVID-19 pandemisinin ortaya çıkışı ve yayılımına dair görüşlerini şekillendirecek/etkileyecek bir söylem yaratır. Bu söylem, geçmişte yaşanan önemli pandemilere, bu pandemilerin ortaya çıktığı coğrafyalara, yayılımlarına ve neden oldukları insan kaybına dair rakamları içeren grafiklerle desteklenerek filmin başından sonuna değin tekrarlanan, pandemilerin hep var olduğu ve hep var olacağı söylemini yineler.

Filmin, COVID-19 pandemisini bir savaşa benzetmesi ve bunun film süresince birkaç kez tekrar edilmesi dikkat çekicidir. COVID-19 pandemisinin insanlığın yaşayacağı son pandemi olmayacağı görüşü, filmde farklı aktörlerce tekrar edilerek insanlığın karşı karşıya olduğu virüs tehdidine dair pekiştirme yapılır. Ancak film boyunca bu tehdidin büyüklüğüne o kadar çok vurgu yapılır ki izleyiciye filmin başında vaat edilen, bundan sonraki pandemilere neden olabilecek virüs tehditlerinin varlığı bir olasılıktan ileri gidemez ve bu tehdit karşısında insanoğlunun çok fazla şansının olmadığı söylemi baskın hale gelir. Film, izler kitlesini bir sonraki pandeminin kaynağı olabilecek yerlere götüreceğini iddia ederek başlasa da bu vaadi, Batılı olmayan ülkeleri pandemilerin kaynağı olarak imlemekten öteye geçemez.

National Geographic dergisinde, Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı olmayan dünyayla ilgili yazıları yan yana koymanın, çoğu zaman gelişmeyi ve kültürel evrimi tanımlamanın bir yolu olarak gösterilmesi yaklaşımına Virüs Avcıları filminin de sahip olması filmin söylemi açısından ele alınması gereken bir diğer önemli noktadır.

Filmin ABD’de geçen bölümü, ABD’de devletin virüs çalışmalarına ve halk sağlığını korumaya gösterdiği özene dair konular ekseninde ilerlerken aynı zamanda filmin ilk yarısında ziyaret edilen, Batılı olmayan ülkeler ile -Longman tarafından sözlü olarak da vurgulanan- karşılaştırma yapması için izler kitlesini yönlendirmek ister gibidir. Filmin sonunda ekranı kaplayan Dünya Pandemi Haritası’nda Amerika kıtasının yer almaması, yaşanan tüm pandemilerin Batılı olmayan ülkelere yayılım gösterdiğinin yinelenmesi ile de bu görüş desteklenir.

Filmde, pandemilerin kaynağında yaban hayatı ve insan etkileşiminin artması olduğu vurgusu ile insan-doğa etkileşiminin azaltılması bir gereklilik olarak gösterilir. Ancak insan-doğa etkileşiminin artışına neden olan sosyo-ekonomik, kültürel nedenlere dair bir neden izler kitleye verilmez ya da film bu konuda bir sorgulamaya girmez. Sonuç olarak; Virüs Avcıları filminin, pandemi olgusunu izleyicisine önlenemez bir tehdit olarak sunmaktan öteye gidemediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

- Casero-Ripollés, A. (2020). Impact of covid-19 on the media system. communicative and democratic consequences of news consumption during the outbreak. *El Profesional de la Información*, v. 29, n. 2, e290223. <https://doi.org/10.3145/epi.2020.mar.23>.
- Erdoğan, İ & Solmaz, P. B. (2005). Sinema ve müzik materyal satış ve bilinç yönetimi için bilişsel ve duygusalığın oluşturulması. Ankara, Turkey: Erk Yayınları.
- Ghosh, B. (2012). The proximate truth: reenactment in the pandemic-era hiv/aids documentaries. *BioScope: South Asian Screen Studies*, 3(1), 69-86.
- Güllüoğlu, Ö. (2012). ‘Söylen(mey)enin’ analizi: bellona markasına yönelik tüketici algısı üzerine bir söylem çözümlemesi. *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri Yazılı Metin Çözümleme içinde* (s. .225-276), Ed. Özlem Güllüoğlu, Ankara, Turkey: Ütopya Yayınevi.
- Hayır-Kanat, M. & Görgülü-Arı, A. (2020). Covid-19 pandemisinin takip edildiği medya kaynaklarının ve güvenli bulunma düzeylerinin demografik değişkenler açısından

incelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 48, s. 527-546.
<https://ulakbilge.com/makale/pdf/1589711126.pdf>.

Karaduman, S. (2017). Eleştirel söylem çözümlemesinin eleştirel haber araştırmalarına katkısı ve sunduğu perspektif. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, C. 4, No. 2, 31-46. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/386936>.

Kutay, U. (2006). Kamera gerçek ilişkisi ve belgesel sinemada gerçek. (Master dissertation). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Mutlu, E. (2005). Globalleşme, popüler kültür ve medya. Ankara, Turkey: Ütopya Yayınevi.

Negra, D. (2020). "Pandemic television." *Film Criticism* 4. retrieved from <https://quod.lib.umich.edu/f/fc/13761232.0044.407?view=text;rgn=main>.

Lutz, A. C. & Collins, J.L. (2012). "National Geographic"i doğru okumak. İstanbul, Turkey: Agora Kitaplığı.

Özdem, Ö. M. (2012). Dijital iletişim çağında belgesel sinema: gerçekliğin yeniden inşası. (Doctoral dissertation). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özer, Ö. (2009). Eleştirel haber çözümlemeleri. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Schiller, H. (2018). Zihni yönlendirenler. İstanbul, Turkey: Pınar Yayınları.

Sözen, M. (2010). Belgesel filmin tasarımı boyutu ve türk belgesel sinemasından örnek uygulamalar. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 11, 241-166.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1144588>.

Sözen, M. (2017). Anlatımsal bir öge olarak belgesel sinemada ses tasarımı: tanımlar, örnekler, çözümlemeler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:5, Sayı:42, 20-46.
https://asosjournal.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=509360295_12019%20Mustafa%20SÖZEN.pdf&key=34325.

Tutar, C. (2009). Uluslararası televizyon kanalları bağlamında ideolojik bir çözümleme örneği: Discovery Channel. (Master dissertation). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Tüzün, H. & Demirköse, H. & Özkan, S. & Uğraş Dikmena, A. & İlhan, M.N. (2020). COVID-19 pandemisi ve risk iletişimi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi Özel Sayı*: 1-8.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1273369>.

İnternet Kaynakları

National Geographic, retrieved from <https://www.nationalgeographic.org> adresinden

T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 bilgilendirme sayfası. Retrieved from <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html>

Virüs Avcıları Bölüm Özeti. Retrieved from <https://www.natgeotv.com/tr/belgeseller/natgeo/virus-avcilari#BolumOzeti>

Oulette, J. (2020). Virus Hunters makes a strong case that COVID-19 is just the wake-up call. Retrieved from <https://arstechnica.com/science/2020/11/natgeos-virus-hunters-showcases-scientists-racing-to-stop-next-pandemic/>

www.washington-post.com, (2020). "Virus Hunters": a conversation with christopher golden, phd and kendra phelps. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/washington-post-live/2020/10/30/virus-hunters/>

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by plagiarism detection softwares. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİN BELGELERİ

Söz konusu bu çalışmada etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerinde bir çalışma olmadığından dolayı etik kurul onayı aranmamıştır.